

СИСТЕМА КОМПЛАЄНСУ В БАНКАХ: НОВІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Управління банківськими ресурсами є складовою системи управління банком, що зумовлює необхідність забезпечення ефективної діяльності та кооперації всіх структурних підрозділів. Негативні наслідки криз вимагають своєчасних зважених управлінських рішень від банківського менеджменту не тільки у сфері операційної діяльності, а й з точки зору інформаційної безпеки банку та ризику відмивання коштів. При цьому повинен забезпечуватися синергетичний ефект від прийняття комплексу рішень. На етапі прийняття рішень при управлінських процесах вкрай важливим стає необхідність врахування потреб та певних аспектів діяльності усіх департаментів та структурних підрозділів банківської установи. Оскільки банк активно взаємодіє із усіма суб'єктами ринкової економіки, в умовах глобалізації фінансових відносин необхідним залишається забезпечення відповідності його діяльності встановленим Міжнародним стандартам, нормативам та правилам. Це актуалізує проблематику ризикоорієнтованого підходу й обумовлює необхідність впровадження удосконаленого методичного інструментарію системи комплаєнсу в банках.

У дослідженнях вітчизняних вчених [1-4] достатньо повно розглянуто сутність створеної системи комплаєнсу в банках в загальному вигляді, а також специфічні принципи управління комплаєнс-ризиками в рамках системи ризик-менеджменту банку. Проте залишаються проблемними питання впровадження та ефективного використання системи комплаєнс в умовах активної інтеграції вітчизняної банківської системи в структуру відносин міжнародних фінансових

ринків, які розглянуто недостатньо повно та потребують подальшого вирішення.

Результати узагальнення існуючого досвіду дозволили сформуванню розуміння сутності поняття «комплаєнс» як відповідності державних та внутрішньобанківських норм і правил банку міжнародним вимогам у сфері ефективного управління банківськими ризиками для захисту фінансової безпеки банку.

Впровадження системи-комплаєнс у практику функціонування вітчизняних банківських установ знаходиться на початковому етапі. В той же час зарубіжний досвід свідчить про те, що такі системи використовуються банками достатньо активно і дозволяють забезпечувати позитивний фінансовий результат.

Поняття комплаєнс як процес доцільно розглядати у практичній банківській діяльності у вигляді системи-комплаєнс, на меті якої є здійснення ефективного контролю за виникненням, а також управління комплаєнс-ризиками у банківській установі і як будь-яка фінансова система має використовувати 4 загальні методи для організації своєї роботи: організація, облік (аналіз), планування та контроль.

Першим елементом у системі комплаєнсу в рамках такого фінансового методу як організація є інформаційне забезпечення функціонування як конкретного банку, вітчизняної банківської системи, а також інших представників банківського сектору світу. Безпосередньо це ті внутрішньобанківські, всеукраїнські та міжнародні нормативно-правові документи, положення, інструкції, які регламентують порядок управління ризиками та встановлюють правила і принципи побудови системи ризик-менеджменту. Прикладами базових документів є Basel I-IV, FATF Recommendations, Закони України у сфері запобігання та протидії відмивання коштів та фінансового моніторингу в банках.

Однією із складових системи комплаєнс є організаційне забезпечення, а саме ті адміністративні структурні одиниці, які на рівні

банку та банківської системи забезпечують управління комплаєнс-ризиками. Згідно з документу «Комплаєнс та функція комплаєнсу в банках» («Compliance and the compliance function in banks») compliance function вживається як департамент комплаєнсу [5]. Механізм впровадження даного департаменту у діяльність окремого банку залежить від його розміру. Так, у великих банках департамент комплаєнсу має існувати в рамках кожного банківського продукту. Банки, які функціонують на міжнародній арені мають створювати також і регіональні комплаєнс-офіси. Невеликим банкам доцільно створювати лише один департамент комплаєнсу, який включатиме в себе напрями діяльності такі як захист інформації та протидія відмиванню коштів.

Вітчизняні суб'єкти господарювання поступово впроваджують комплаєнс-системи в структуру власних систем управління. Так, на базі ГП НЕК «Укренерго» була запроваджена позиція комплаєнс-офіцера, за результатами конкурсу яку зайняв Гліб Бакалов. Ключова задача комплаєнс-офіцера в ГП НЕК «Укренерго» - це удосконалення системи управління комплаєнс-ризиками в компанії, а також впровадження системи внутрішнього контролю за виконанням політик у сфері антикорупції, бізнес-етики, конфлікту інтересів, подарунків, захисту персональних даних [6].

Необхідно відмітити, що незважаючи на необхідну самостійність діяльності департаменту комплаєнс, не всі функції повинні виконуватися безпосередньо ним. У деяких банках, наприклад, юридичний департамент може бути відповідальним за моніторинг нормативно-правових актів у сфері комплаєнс, за підготовку правил та стандартів підготовки інструкцій персоналу. У той час, коли департамент комплаєнс може бути відповідальним за відповідність системи-комплаєнс банку встановленим політикам та правилам міжнародними правилами. В інших банках частина функцій комплаєнс департаменту може бути перекладена на відділ операційного ризику або департамент ризиків в

цілому. У будь-якому випадку необхідно розробити ефективний механізм кооперації департаментів.

Слід відзначити, що наявність комплаєнс-ризиків не є критичним для банку. Вони, в тій чи іншій мірі, обов'язково присутні в будь-якому фінансовому бізнесі [1, с. 64]. Залишається відкритим питання, чи піддаються комплаєнс-ризика на рівні банківської установи та банківської системи в цілому ефективному аналізу та управлінню.

Незважаючи на багатоаспектність умов, які призводять до виникнення різного роду ризиків, основними регламентними документами визначено, що комплаєнс охоплює наступні основні сфери виникнення ризиків [5]:

- контроль над використанням ефективних та легальних методів оцінки стану ринку;
- управління конфліктами інтересів між банком, його співробітниками та третіми особами;
- запобігання відмиванню коштів;
- контроль над ефективною податковою політикою банку тощо.

Результати аналізу спеціалізованої літератури підтверджують висновок, що до комплаєнс ризиків вітчизняні автори відносять операційний, репутаційний, юридичний, інформаційний ризики та ризик відмивання коштів [1-4]. Слід приймати до уваги, що комплаєнс-ризик є багатоаспектним явищем, яке можна розглядати як «сукупний прояв» основних видів функціональних ризиків, які формують і підвищують ризик та посилюють негативний вплив на загальну фінансову безпеку.

Підтвердженням необхідності впровадження заходів ефективного управління комплаєнс-ризиками є ситуація, що виникла із естонським Danske Bank, через який було легалізовано близька 30 млрд.дол. економічними суб'єктами із Росії та країн колишнього СНД упродовж 2007-2015 рр. Встановлено, що найбільша кількість незаконних операцій припала на 2013 р. [7]. Наслідки щодо впливу таких подій є доволі

руйнівним для авторитету провідних банків світу.

Статистика і результати аналізу впливу подій періоду останніх п'яти років наочно підтверджують доцільність розвитку системи комплаєнс, яка створює необхідні умови для забезпечення ефективної роботи банку у рамках міжнародної практики ведення бізнесу, а також з урахуванням синергетичного ефекту від виникнення юридичного, репутаційного, операційного, інформаційного ризиків та ризику відмивання коштів. А це є запорукою подальшого стабільного розвитку як національної, так й світової економік.

ЛІТЕРАТУРА

1. Береславська О. І. Перспективи імплементації рекомендацій Базельського комітету в практичну діяльність банків України / О. І. Береславська // Наукові записки Херсонського національного університету. Серія «Економіка» - Випуск 23. - 2013. – С. 262-266.

2. Деревська О. Б. Запровадження системи внутрішнього контролю в банках України / О. Б. Деревська // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 жовтня 2010 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". — Суми, 2010. — Т. 1. — С. 59–61.

3. Ключко Л. А. Фінансовий моніторинг та комплаєнс-контроль в банках / Л.А. Ключко // Финансы, учет, банки. - № 1 (120). – 2014. – с. 153-160.

4. Правдива Л. Удосконалення корпоративного управління в банках та управління комплаєнс-ризиком / Л. Правдива // Вісник НБУ. — 2011, липень. — С. 10–13.

5. Compliance and the compliance functions in banks / [Electronic source]: - Access Mode: <https://www.bis.org/publ/bcbs113.pdf>

6. В «Укрэнерго» назначили комплаєнс-офіцера / Офіційний сайт РБК-Україна // [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/news/ukrenergo-naznachenno-komplaens-ofitsera-1540812953.html>

7. Через банк в Естонии «отмыли» 30 миллиардов долларов российских денег / Офіційний сайт ТСН // [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <https://ru.tsn.ua/groshi/chez-bank-v-estonii-otmyli-30-milliardov-dollarov-rossijskih-deneg-1211475.html>